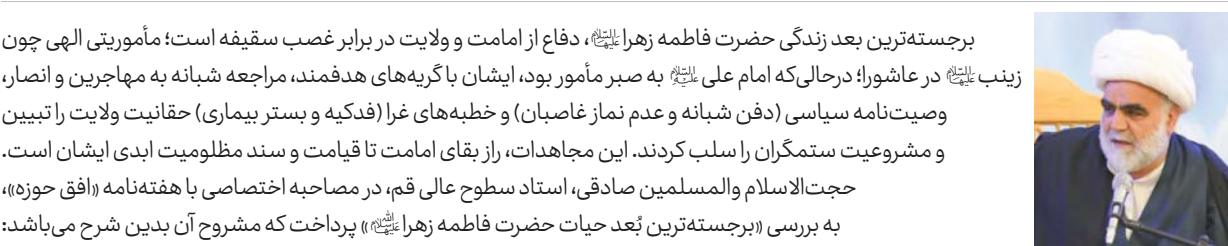

دفاع از حریم ولایت

در سیره حضرت فاطمه علیها

کلید نجات امت اسلامی

گفتاری از حجت‌الاسلام‌والمسلمین یحیی صادقی مازندرانی | **بخش سوم و پایانی** |

آیت‌الله‌حسین‌علی‌شهرستانی، مرجع‌الاسلام و امام‌المؤمنین، در بیان راه‌های نجات امت اسلامی

• **برجسته‌ترین بُعد حیات حضرت فاطمه زهرا** ^(علیها)

با وجود دریای معارف و فضائل بی‌کران حضرت فاطمه زهرا ^(علیها) ، اگر یک سؤال بنیادی و اساسی مطرح شود، برجسته‌ترین و شاخص‌ترین بعد زندگی ایشان، دفاع از امامت و ولایت است. این مأموریت، یک تدبیر الهی در سیر تاریخ اسلام محسوب می‌شود.

۱. **تمهید الهی برای رسالت فاطمی**

همان‌طور که خداوند با علم ازلی خود، زینب کبری ^(علیها) را برای حادثه بزرگ عاشورا تعبیه کرد تا پیام‌ها و عبرت‌های آن را به دنیا برساند؛ چراکه «نصف بقای ماندگاری عاشورا بر اساس خطبه‌های امام سجاد و زینب قهرمان ^(علیها)» محقق شد و به قول شاعر:

کرِبا در کرِبا می‌ماند اگر زینب نبود

سر نی در نینوا می‌ماند اگر زینب نبود...

در عبور بستر تاریخ، سیل انقلاب

پشت کوه فتنه جا می‌ماند اگر زینب نبود

و همان‌گونه که خداوند خدیجه کبری ^(علیها) را برای همراهی و گسترش اسلام آفرید، فاطمه ^(علیها) را نیز برای مقطع حساس پس از رحلت خلق کرد.

۲. **مقام «ممتحنه» و مأموریت تاریخی**

حضرت زهرا ^(علیها) ، ممتحنه تاریخ است. این حقیقت در زیارت‌نامه ایشان منعکس شده است:

«يَا مُتَحَنِّنَةَ افْتَحْنَاكَ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ، فَوَجَدَكَ لِمَا افْتَحْنَاكَ صَابِرَةً...»

حضرت زهرا ^(علیها) برای این مقطع حساس تاریخی انتخاب شد تا در برابر انحراف، از ولایت دفاع کند؛ درحالی‌که امیرالمؤمنین ^(علیهم) مأمور به صبر بودند.

۳. **ضرورت صبر و سکوت امیرالمؤمنین ^(علیهم)**

امیرالمؤمنین علی ^(علیه) به امر پروردگار و دستور پیامبر ^(صلی)، مأمور به صبر و سکوت بودند. ایشان می‌دانستند که قیام مسلحانه در آن مقطع، منجر به جنگ داخلی و از بین‌رفتن جامعه نوپای اسلامی توسط دشمنانی چون قیصر روم می‌شد. در نهج‌البلاغه (خطبه ۲۶) می‌فرماید: «فَتَقَرَّرْتُ فَإِذَا لَيْسَ لِي مُعِينٌ إِلَّا أَهْلُ بَيْتِي، فَضَيْضْتُ بِهِمْ عَنِ الْمَوْتِ... وَ صَبِرْتُ عَلَى اخْتِدِ الْكُظْمِ وَ عَلَى أَمَرٍ مِنْ طَعْمِ الْعَلَقَمِ؛ من، نگاه کردم و دیدم (برای گرفتن حق خود و مسلمانان) یار و یابوری جز خاندانم ندارم؛ (به‌همین دلیل، قیام نکردم؛ چراکه) به مرگ آنان راضی نشدم و این، در حالی بود که چشم، بر خاشاک فرو بستم و با گلولی که استخوان در آن گیر کرده بود (جرعه تلخ حوادث را)، نوشیدم و بر نوشیدن این جرعه – که تلخ‌تر از حنظل بود– شکیبایی کردم.»

حضرت تدبیر کردند تا حسن و حسین ^(علیه) به کام مرگ نروند؛ زیرا می‌دانستند جاه‌طلبی و ریاست‌پرستی که «أَخْرَ مَا يَخْرُجُ مِنْ قُلُوبِ الضَّالِّينَ حُبُّ الْخِجَاو» است؛ چنان خطری است که برای رسیدن به مقام، هیچ ابایی از ریختن خون اهل‌بیت پیامبر ^(صلی) ندارند.

۴. **قیام تک‌نفره فاطمه ^(علیها) و راز ماندگاری امامت**

در شرایطی که امام مأمور به سکوت بود، حضرت زهرا ^(علیها) به‌قد و قامت برخاستند و از یگانه مرد بی‌بدیل عالم دفاع کردند. زهرا اطهر ^(علیها) تک و تنها در برابر ظالمان و کودتاگران ایستادند. ایشان حکومت را سرنگون نکردند؛ اما تا دامنه قیامت، آبروی ستمگران و غاصبان خلافت را ریختند و از جا بلند شدند تا از ولایت و امامت دفاع کنند.

لذا، فاطمه ^(علیها) راز ماندگاری امامت است و تمام جامعه اسلامی و هزاران پیرو مکتب اهل‌بیت ^(علیهم) تا همیشه، وامدار مجاهدت‌ها و مبارزات صدیقه طاهره ^(علیها) هستند.

• **شیوه‌های دفاع حضرت زهرا ^(علیها) از حریم ولایت**

با پذیرش این نکته که برجسته‌ترین بُعد زندگی حضرت زهرا ^(علیها) ، دفاع از امامت و ولایت بود، اکنون این سؤال مطرح می‌شود که ایشان چگونه و با چه شیوه‌هایی از ولایت دفاع کردند؟

حضرت زهرا ^(علیها) ، در شرایطی که امام علی ^(علیه) مأمور به سکوت بودند، از طریق راه‌های گوناگون، پیام مظلومیت و غصب حق را به گوش تاریخ رساندند و امر ولایت را احیا کردند.

۱. **گریه‌های عاطفی و سیاسی هدفمند**

یکی از مؤثرترین روش‌های احیای امر ولایت و افشای ظلم، گریه‌های سوزناک و هدفمند حضرت زهرا ^(علیها) بود. این گریه‌ها صرفاً یک واکنش عاطفی نبود؛ بلکه یک ابزار سیاسی و اجتماعی قوی و معنادار برای جریحه‌دارکردن وجدان جامعه بود. گریه‌های ایشان در أحد (بر سر قبر حمزه سیدالشهدا ^(علیه)) و در بیت‌الاحزان (کلبه‌ای که

فاطمه زهرا (علیها) در سیره حضرت فاطمه زهرا (علیها)

به رسمیت نمی‌شناسند.

۲. **سلب مشروعیت**: با محروم‌کردن غاصبان و پیروان‌شان از شرکت در تشییع و نماز، عملاً مشروعیت دینی و اجتماعی آنان را در دیدگاه شیعیان و حق‌طلبان سلب کردند.

۳. **تبدیل قیر به سند مظلومیت**: مزار پنهان ایشان، تا ابد به یک سند مظلومیت تبدیل شد که هرگز به حاکمان وقت اجازه نداد تا با حضور در تشییع، خود را دوستدار و همراه اهل‌بیت ^(علیهم) معرفی کنند. بدین ترتیب، حضرت زهرا ^(علیها) با شجاعت و تدبیری بی‌نظیر، فريضه الهی دفاع از امامت را به انجام رساندند.

یکی از قدرتمندترین و ماندگارترین روش‌های حضرت زهرا ^(علیها) برای دفاع از امامت و ولایت، خطبه‌های غزا و آتشین ایشان بود. این خطبه‌ها، بُعدی سیاسی، تبیینی و جهادی به مبارزات ایشان بخشید و حقایق سقیفه را برای تاریخ روشن ساخت.

• **خطبه‌های تبیینی حضرت زهرا ^(علیها)**

حضرت صدیقه طاهره ^(علیها) حداقل دو خطبه مهم ایراد کردند:

۱. **خطبه در جمع زنان انصار(در بستر شهادت)**

خطبه‌ای که در جمع زنان مهاجر و انصار که برای عبادت آمده بودند، ایراد شد. این خطبه، چکیده و آتشین‌ترین بیان مظلومیت و انحراف امت است. حضرت در شرایطی که استخوان پهلوی‌شان شکسته، دست‌شان ورم کرده و مصیبت سقط جنین (محسن) را تحمل می‌کردند، ذره‌ای از درد شخصی خود نگفتند؛ بلکه تماماً از حق مولا علی ^(علیه) دفاع کردند.

ایشان در این خطبه، امت را مورد ملامت قرار دادند و انحراف را تشریح کردند:

انزجار از جامعه بی‌وفا: «أَصْبَحْتُ وَاللَّهِ عَائِفَةً لِدُنْيَاكُنَّ، قَالِيَةً لِرِجَالِكُنَّ... فَتَبَحُّأُ لِقُلُوبِ الْحَدِّ وَاللَّعِبِ بَعْدَ الْحِجَّةِ...؛ به‌خدا سوگند، از دنیای شما سیر شده‌ام؛ از مردان شما کراحت دارم و آن‌ها را دور انداخته‌ام پس از آنکه آرمودم‌شان. رزئت باد کندی شما؛ شکستگی شمشیرهای‌تان، سستی نیزه‌های‌تان و تباهی‌رای‌تان.

خسارت بزرگ (غصب ولایت): «وَلَيْلُهُمْ أَلْنَى رَحْرَحُوهَا عَنْ رَوَاسِي الرِّسَالَةِ وَقَوَاعِدِ النُّبُوَّةِ وَالذَّلَالَةِ وَمَهْطِ الزَّوْجِ الْأَمِينِ... أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ؛ وای بر ایشان، جان‌شمینی پیامبر ^(صلی) را از جایگاهش کردند و از پایگاه رسالت دورش کردند؛ از کوه‌های بلند و استوار خاندان پیامبر... همانا این زبانی آشکاراست.»

(الف) علت دشمنی با علی ^(علیه)

حضرت زهرا ^(علیها) دلیل اصلی کنار گذاشتن علی ^(علیه) را نه نقص در مدیریت، بلکه عدالت و قدرت او در راه خدا معرفی کردند: «وَمَا الَّذِي تَقَعَمُوا مِنْ أَبِي الْحَسَنِ؟ تَقَعَمُوا مِنْهُ وَاللَّهِ نَكِيرٌ سَيُفِيهِ وَقَلَّةٌ مُبَالَايَهٌ بِخُفْيِهِ وَشِدَّةٌ وَظُلَايَهٌ وَكَتَالٌ وَقَعْتِهِ وَتَنَمَّرُهُ فِي ذَاتِ اللَّهِ؛ مگر چه ایرادی به ابوالحسن داشتند؟ آری، خوش نداشتند از علی: برندگی شمشیرش بی‌اعتنایی‌اش به مرگ، سخت‌کوییدن دشمنان و سخت‌گیری‌اش در راه خدا.»

(ب) هشدار به آینده تاریخ

ایشان آینده امت را پیش‌بینی کردند و به آنان هشدار دادند که این کار آریستن فتنه است: «اللَّهِ لَعَدُ لَنُحُوهَا فَلَنُتَقَرَّبُوا لِنَتَاجِهَا... وَ سَنَجِدُونَ غِيَهَا إِذَا اشْتَجَصَلُ الْجُمُعُ مِمَّا زَرَعْتُمْ...؛ به‌خدا سوگند، این کار شما آریستن فتنه و فساد شد؛ کمی صبر کنید تا نتیجه دهد... به‌زودی عواقب آن را خواهید دید؛ هنگامی که کشت خود را درو می‌کنید.»

این خطبه‌ها نه‌تنها یک مبارزه سیاسی و اعتقادی بود، بلکه یک سند تاریخی برای شناساندن غاصبان و تثبیت حقانیت ولایت برای نسل‌های آینده شد.

زندگی حضرت فاطمه زهرا ^(علیها) ، خلاصه‌ای از کمال انسانی و تجلی ابعاد متعالی اسلام است.

آخرین و مهم‌ترین شیوه دفاع حضرت زهرا ^(علیها) که دارای بیشترین بُرد تاریخی و تبیینی بود، ایراد خطبه غزا در مسجد پیامبر ^(صلی) است.

۲. **خطبه فدکیه(معجزه بلاغت و منشور دفاع از ولایت)**

این خطبه در مسجدالنبی ^(صلی) و در حضور مهاجرین و انصار ایراد شد و به فصیح‌ترین شکل، غصب خلافت و فدک را به‌عنوان دوروی یک‌سکه (غصب حق سیاسی و اقتصادی) تبیین کرد. خطبه غزای حضرت فاطمه زهرا ^(علیها) که به‌اشتباه آن را «خطبه فدکیه» می‌خوانند، یک شاهکار الهی و انسانی است که عظمت آن، فراتر از مطالبه بازپس‌گیری یک مزرعه (فدک) است. این خطبه در حقیقت، دردفاع از مزرعه اسلام و یگانه مرد بی‌بدیل عالم، یعنی علی‌بن‌ابی‌طالب ^(علیه)، ایراد شد و همسنگ با خطبه‌های امیرالمؤمنین ^(علیه) در نهج‌البلاغه است. این کلام، یک معجزه تاریخی در فصاحت و بلاغت محسوب

می‌شود که نیازمند موشکافی‌های عمیق در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه است.

(الف) بُعد ملکوتی خطبه و علم لَدُنْی

حضرت زهرا ^(علیها) ، دختری هجده‌ساله که هرگز از مدینه بیرون نرفته بود، در این خطبه به‌دلیل اتصال به سرچشمه زلال «وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عَلَماً» (کهف، ۶۵)، معارفی را مطرح کردند که نشان از علم لَدُنْی ایشان داشت و رسالت خطبه را ورای مرزهای مادی، در پیوند نبوت و امامت تعریف کرد.

همان‌گونه که شاعر در وصف مقام ایشان می‌گوید:

فخر زنان فاطمهٔ اطهری

پیک خدا را چه نکو دختری...

آنچه‌تو را بیش ستایم باز

بزرتر و بالاتر و بالاتری

مرز تو مُلک ملکوت خداست

کی به هوای فدک خیبری؟!

(ب) محتوای جهانی و محورهای معرفتی خطبه حضرت فاطمه ^(علیها)

خطبه غزای حضرت فاطمه زهرا ^(علیها) ، فراتر از یک دادخواهی اقتصادی، یک منشور معرفتی و سیاسی است که عمق علم لَدُنْی ایشان را آشکار می‌سازد. این خطبه شامل تبیین مبانی جهان‌بینی اسلامی در عالی‌ترین سطح است:

۱. توحید و فلسفه آفرینش

حمد و ثنای پروردگار: شامل تحلیل تکوین جهان و خلقت کائنات.

۲. نبوت، تاریخ و فلسفه احکام

• تبیین فلسفه بعثت: تبیین جامع فلسفه و هدف بعثت پیامبران ^(صلیهم) (نبوت عامه و خاصه).

• تبیین فلسفه احکام: تبیین حکمت تشریع احکام الهی؛ مانند: نماز برای دوری از کبر، روزه برای اخلاص و...

۳. تبیین وضعیت جاهلیت وگمراهی امت‌های پیش از اسلام

در ادامه تبیین رسالت پیامبر ^(صلی)، حضرت زهرا ^(علیها) به‌طور دقیق، وضعیت گمراهی امت‌های پیش از اسلام را توصیف می‌کنند تا ضرورت بعثت آشکار شود.

«فَوَیْ الْأُمَمِ فِرْقَا فِی أَدْيَانِهَا، عُكِّفَا عَلَى نِیرَانِهَا، عَابِدَةً لِأَوْثَانِهَا... فَأَنَارَ اللَّهُ بَابِی مُحْصَدٌ... ظَلَمَهَا وَكَشَفَ عَنْ الْقُلُوبِ بَهْمَهَا...؛ ایشان [پیامبر ^(صلی)] امت‌ها را دید که در آیین‌های مختلف‌اند، معتکف بر آتش‌های افروخته [اشاره به ساسانیان و مجوس] و پرستنده بت‌های تراشیده‌شده‌اند...

پس خداوند به‌وسیله پدرم محمد ^(صلی)، تاریکی‌ها را روشن ساخت و مشکلات قلب‌ها را برطرف نمود». این عبارات، نشان‌دهنده درک عمیق حضرت از رسالت جهانی پیامبر ^(صلی) و تغییرات اساسی است که ایشان در حوزه دین، اندیشه و تاریخ ایجاد کردند.

ج اتصال نبوت به امامت، بیت‌القصدیه خطبه فدکیه هنر اصلی و بیت‌القصدیه خطبه فدکیه، وصل‌کردن

نبوت به امامت و دفاع جانانه از یگانه مدافع اسلام، یعنی امیرالمؤمنین ^(علیه) است. ایشان شجاعت، فداکاری و سابقه علی ^(علیه) را در مقابل تزلزل و فرار مخاطبان قرار دادند:

«كَلِمَا أَقْعَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ... قَدَفَ آخَاهُ فِی لَهْوَاتِهَا، فَلَا يَنْقُصُهُ حَتَّى يَطَأَ جَنَاحَهَا بِأَخْصِيهِ وَيَخُجِدَ لَهْمُهَا بِسَيْفِهِ...؛ هرگاه آتش جنگی برافروختند یا شاخ شیطانی سر برآورد، پیامبر برادرش (علی) را در کام آن افکند و او تا زمانی که سر آن را به زمین نمی‌کوفت و آتش آن را خاموش نمی‌کرد، باز نمی‌گشت...»

«وَأَنْتُمْ فِی زَافَاهِيَةٍ مِنَ الْعُيُشِ وَادْعُونَ فَاكْهُونَ آمِنُونَ، تَنْزَبُصُونَ بِنَا الدَّوَابِّ وَتَنْكَبُصُونَ عِنْدَ النَّزَالِ وَتَقْرُؤُونَ مِنَ الْقُرْآنِ؛ واین در هنگامی بود که شما در آسایش زندگی می‌کردید، در امنیت به سر می‌بردید و در انتظار این بودید که ناراحتی‌ها ما را در برگیرد و هنگام کارزار عقب‌گرد می‌کردید و به‌هنگام نبرد فرار می‌نمودید.»

• **خسارات سقیفه به جهان اسلام و بشریت**

حضرت زهرا ^(علیها) با این خطبه، زنگ خطر را درباره خساراتی که سقیفه بنی‌ساعده به جهان اسلام و بشریت وارد کرد، به صدا درآوردند. این خسارات شامل:

۱. خسارت عقیدتی و فرهنگی (محروم‌شدن بشریت از علوم و معارف امیرالمؤمنین و اولاد طاهرین‌شان ^(علیهم))؛

۲. خسارت سیاسی(استبداد بنی‌امیه (۸۰ سال) و بنی‌عباس (۵۰۰ سال) که باعث تغییر و دگرگونی دین پیامبر شد؛

۳. خسارت تاریخی (به‌قول حجت‌الاسلام نیر‌تبریزی:

کان که طرح بیعت شوری فکند

خود همان جابرطرح عاشورا فکند

چرخ در یرثرب رها کرد از کمان

تیسر کاندنر نینوا شد بر نشان).

سقیفه ریشه واقعه کرِبا بود و درواقع گلوی علی اصغر ^(علیه)

را سقیفه بنی‌ساعده پاره پاره کرد، نه حمله.

در نهایت باید گفت، حضرت زهرا ^(علیها) با این مبارزات جانانه که سرانجام به شهادت ایشان انجامید، توانستند خط امامت را حفظ کنند. تمام مفاهیم و ارزش‌هایی چون عدل، آزادی، انصاف، صبر، گذشت و احسان که در جامعه اسلامی وجود دارد، رهاورد مبارزات صدیقه طاهره ^(علیها) و خون پاک ایشان است.

هویت و کرامت زن در اسلام، با محوریت شخصیت حضرت زهرا ^(علیها)، نه‌تنها زن را از ذلت جاهلیت خارج کرد، بلکه ایشان را به الگوی کامل (اسوه حسنه) در تمام ابعاد عبادی، علمی، اخلاقی، اقتصادی و به‌ویژه سیاسی – جهادی تبدیل کرد که والترین افتخار او، دفاع از ولایت و فداشدن در این راه بود.

تهیه و تنظیم: حمیدکریمی